

تأثیر آموزش‌های کارتونی بر مهارت‌های زندگی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی

Investigate the impact of educational cartoons on life skills of elementary school students

علی زارع مقدم (نویسنده مسئول)

عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی، مرکز نهبندان

غلامرضا اشرفی

کارشناس ارشد روانشناسی تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی بیرجند

شهلا رستمی

کارشناس ارشد روانشناسی تربیتی، دانشگاه سمنان

مریم قربانی

کارشناس ارشد تکنولوژی آموزشی، دانشگاه خوارزمی

Ali Zare Moghaddam *

Faculty Member of Islamic Azad University,
Nehbandan Center

Ali_zare@alumni.ut.ac.ir

Gholamreza Ashrafi

MSc in Educational Psychology, Islamic Azad
University of Birjand

Shahla Rostami

Master's degree in Educational Psychology,
Semnan University

Maryam Ghorbani

Master of Educational Technology, Kharazmi
University

Abstract

This study was conducted to investigate the impact of educational cartoons on life skills of elementary school students in the city of Birjand. The research method was semi-experimental with pretest-posttest and control group. The study population included all the elementary school students in the city of Birjand in the academic year of 2014-2015. A sample of 60 subjects was selected by using cluster sampling method. Research tools included life skills questionnaire by Khodadadi (2011) and a series of educational cartoons broadcasted on IRIB Pooya TV channel, with the name of life skills. Analysis of covariance was used to measure the impact in experimental and intervention groups. The results of this study showed that there is a significant difference between life skills scores in the experimental and control groups. In addition, the results showed that there was no significant difference between life skills scores in the experimental group and girls' control, but there was a significant difference between the scales of life skills in the experimental group and the boys' control. Therefore, considering the importance of animation and educational cartoons and their influential role on individuals, it is suggested to apply this method to improve and to teach life skills.

Keywords: educational cartoons, life skills, elementary school students

چکیده

پژوهش حاضر باهدف بررسی تأثیر آموزش‌های کارتونی بر مهارت‌های زندگی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی شهر بیرجند انجام شد. روش این پژوهش نیمه آزمایشی با طرح پیش‌آزمون و پس‌آزمون با گروه گواه است. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه دانش‌آموزان مقطع ابتدایی شهر بیرجند در سال تحصیلی ۱۳۹۲-۹۳ است. تعداد ۶۰ نفر به عنوان نمونه با روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای انتخاب شدند. ابزارهای پژوهش شامل پرسشنامه مهارت‌های زندگی خدادادی (۱۳۹۰) و مجموعه کارتون‌های آموزشی پخش‌شده در شبکه پویا سیما تحت عنوان مهارت‌های زندگی بود. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون تحلیل کوواریانس استفاده شده است. نتایج پژوهش نشان داد که بین نمره مهارت‌های زندگی در گروه آزمایش و گواه تفاوت معناداری وجود دارد. علاوه بر این، نتایج نشان داد که بین نمرات مهارت‌های زندگی در گروه آزمایش و گواه دختران تفاوت معناداری وجود ندارد ولی بین نمرات مهارت‌های زندگی در گروه آزمایش و گواه پسران تفاوت معناداری وجود دارد. بنابراین پیشنهاد می‌شود با توجه به اهمیت انیمیشن و آموزش کارتونی و نقش تأثیرگذار آن‌ها بر افراد، برای ارتقای و آموزش مهارت‌های زندگی از این روش استفاده شود.

واژگان کلیدی: آموزش‌های کارتونی، مهارت‌های زندگی، دانش‌آموزان ابتدایی

مقدمه

زندگی در جهان امروزی با توجه به رشد سریع فناوری و دگرگون شدن ارتباطات، حکم می‌کند که افراد بر مهارت‌هایی برای فائق آمدن بر این شرایط مسلط شوند. برای این‌که افراد خود را با این شرایط سازگار کنند، نیازمند یادگیری مهارت‌هایی هستند تا بتوانند از

نیروهای وجودی در جهت شادابی و شادکامی و ایجاد زندگی مثبت برای خود و دیگران بهره‌گیرند. مهارت‌های زندگی از جمله نیازهای اساسی افراد برای زندگی در اجتماع است.

امروزه پیشرفت سریع و مداوم تکنولوژی و تغییرات ابعاد اقتصادی و اجتماعی جوامع، منجر به ایجاد تغییرات شگرفی در شرایط محیطی، ارتباطات بین فردی، نگرش به مبانی تفکر و ارزش‌ها و در مجموع تغییرات اساسی در شیوه زندگی انسان‌ها گردیده است. این تغییرات به‌گونه‌ای است که انسان‌ها ناگزیر هستند برای داشتن زندگی مطلوب بر مجموعه‌ای از «مهارت‌ها» تسلط یابند تا توانایی انطباق و حل مسائل و مشکلات احتمالی پیش روی خود را داشته باشند (یونیسف^۱، ۲۰۱۲؛ تیتل، کامپیل-هیدر و دیوید^۲، ۲۰۰۶). امروزه علیرغم ایجاد تغییرات عمیق فرهنگی در شیوه‌های زندگی، بسیاری از افراد در رویارویی با مسائل زندگی فاقد توانایی‌های لازم و اساسی‌اند و همین موضوع آنان را در مواجهه با مسائل و مشکلات زندگی روزمره و مقتضیات آن آسیب‌پذیر کرده است (حقوق‌شناس، آهنگری، وحیدشاهی و محمودی، ۱۳۸۸). مهارت‌های زندگی به مجموعه‌ای از توانایی‌های افراد گفته می‌شوند که زمینه سازگاری و رفتار مثبت و مفید آن‌ها را فراهم آورده، به فرد کمک می‌کند تا مسؤولیت‌ها و نقش‌های اجتماعی خود را بپذیرد و به شکل مؤثری عمل کند (صلحی، سحریان، حقانی و بیگی زاده، ۲۰۱۰). سازمان بهداشت جهانی، ده مهارت اصلی را به‌عنوان مهارت‌های زندگی معرفی کرده و آن‌ها را در پنج گروه ۱. خودآگاهی، همدلی؛ ۲. ارتباط، روابط میان فردی؛ ۳. تصمیم‌گیری، حل مسئله؛ ۴. تفکر خلاق، تفکر انتقادی؛ ۵. مهار کردن و هیجانات، مقابله با استرس قرار داده است (سازمان بهداشت جهانی، ۲۰۱۰). مهارت‌های زندگی آن نوع توانایی‌ها و مهارت‌های عملی است که موجب رفتارهای مثبت و سازگارانه گردیده و برای احساس کامیابی، توانمندی و شادکامی در زندگی روزمره به آن‌ها نیاز است. این مهارت‌ها فرد را در اداره مؤثر نیازها، سختی‌ها، خطرها و فشارهای زندگی و اجتماعی که افراد نوجوان و جوان را قادر می‌سازد تا با خود، دیگران و با کل جامعه با موفقیت و سازگارانه کنار بیاید و فرد را آماده پذیرش مسؤولیت‌های سنگین‌تر در زندگی می‌نماید (حمیدی، ۱۳۸۴). این مهارت‌ها شامل حل مسئله، تصمیم‌گیری، مهارت‌های ارتباط انسانی، ارتباط بین فردی، بهداشت و سلامت روانی، بهداشت و سلامت جسمی، خودآگاهی و داشتن هدف در زندگی، تفکر خلاق، تفکر انتقادی و مشارکت و همکاری است (ادیب، ۱۳۸۵). اهمیت و ضرورت شناسایی و آموزش مهارت‌های زندگی موردنیاز نوجوانان از این‌رو است که در این دوره وجود پدیده‌های روانی نظیر اضطراب، افسردگی، پرخاشگری و اختلال در عملکرد اجتماعی، از مسائل مهم حوزه سلامت روانی در این دوره است (حزازی، ۱۳۸۴).

روش‌های مختلفی همچون الگودهی زنده^۳ (الگوی ماهر یا مبتدی)، الگودهی ویدئویی^۴ (فیلم و عکس) و گاهی هم الگودهی کامپیوتری^۵ (انیمیشن)^۶ برای کمک به یادگیرنده در کسب هر کدام از فرایندهای یادگیری مشاهده‌ای وجود دارد که به تثبیت اطلاعات موجود در یک حافظه بازنمایی منجر می‌شوند. مشاهده مدل ماهر باعث ادراک اطلاعات مربوط به الگوهای تغییرناپذیر حرکت و تقلید راهبردهای نمایش می‌شود، همچنین مشاهده مدل مبتدی، به‌جای تشویق فرد برای تقلید از اجرای مشاهده‌شده، مشاهده‌گر را به شیوه‌ای فعال‌تر در حل مسئله درگیر می‌کند (مگیل^۷، ۱۳۸۳). از طرفی، الگودهی ویدئویی و انیمیشن‌ها اغلب برای نمایش اطلاعات طراحی می‌شوند به‌طوری‌که حاوی تغییرات در طول زمان هستند و به درک و تسهیل یادگیری کمک می‌کنند (آرگیول و جامت^۸، ۲۰۰۹). نمایش مهارت به یادگیرندگان اجازه می‌دهد تا به‌طور دیداری، توضیح کلامی تکلیف حرکتی و اطلاعات به‌دست‌آمده حاصل از نشانه‌های معتبر تکلیف را برای اجرای موفقیت‌آمیز اجرا به هم ربط دهند (ویس و کلینت^۹، ۱۹۸۷). یکی از فرضیه‌های نظریه شناختی-اجتماعی بندورا^{۱۰} (۱۹۷۹) فرایند الگوبرداری است که از الگوهای زنده و نمادی استفاده می‌کند. در این نظریه یکی از نقش‌های الگوبرداری «یادگیری مشاهده‌ای»^{۱۱} است که در آن رفتار مناسب توسط الگو انجام می‌شود و اطلاعات از طریق مشاهده دریافت می‌شوند. در این نظریه، گزینش نقش مهمی را برای فراگیری رفتار الگو دارد. این موضوع اهمیت آموزش‌های الگویی (مانند برنامه‌های کارتونی مبتنی بر داستان و حکایت) را تأیید می‌کند. در

1. United Nations Children's Emergency Fund (UNICEF)

2. Tuttle, Campbell-Heider, David

3. Live modeling

4. Video modeling

5. Computer modeling

6. Animation

7. Mgyil

8. Arguel & Jamet

9. Weiss & Klint

10. Bandura

11. Observational learning

آموزش از طریق رسانه و علی‌الخصوص آموزش‌های کارتونی، کاراکترهای داستان‌های کارتونی در نقش الگو ظاهر می‌شوند که از طریق هدایت فعالیت‌های اجتماعی این کاراکترها می‌توان به‌سادگی رفتار کودکان را شکل داد و آموزش‌های موردنظر را از طریق برنامه‌ریزی درسی پنهان که از نظریه‌های نوین و کارای برنامه‌ریزی درسی محسوب می‌شود منتقل کرد (پارسا، ۱۳۸۵). مسئله اساسی در این میان نحوه آموزش این مهارت‌هاست. از آنجایی که شیوه‌های آموزشی زیادی در نظام‌های آموزشی رسمی و غیررسمی وجود دارد و هرکدام از این شیوه‌ها دارای یک سری مؤلفه‌های خاص بوده که در موقعیت مناسب می‌بایست استفاده شوند؛ بنابراین، انتخاب شیوه مناسب برای هر آموزش نیاز به پژوهش درباره تأثیر این نوع آموزش‌ها دارد. از طرف دیگر، با توجه به موقعیت خاص دانش آموزان و قرار گرفتن آن‌ها در شرایط ویژه رشد جسمی و روانی، انتخاب شیوه آموزشی که با این شرایط سازگاری بیشتری داشته و هم‌چنین بیشترین تأثیرگذاری را داشته باشد اهمیت فراوانی دارد. در پژوهش‌هایی مانند سورین و تانکاردا^۱ (۱۳۸۲) ثابت شده است که امروزه رسانه‌ها بخش جدایی‌ناپذیر از زندگی مردم شده‌اند و مردم در طول شبانه‌روز از محتوای اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، آموزشی و سرگرمی آن‌ها استفاده می‌کنند و بخش عظیمی از فرهنگ، هنرها و ارزش‌های جامعه خود و دیگر جوامع را از رسانه‌ها دریافت می‌کنند؛ به‌عبارت‌دیگر، در عصر حاضر که به عصر اطلاعات و جامعه اطلاعاتی و ارتباطی معروف است بخش عظیمی از جامعه‌پذیری نسل‌ها از طریق رسانه‌ها انجام می‌شود (به نقل از منتظر قائم و فغانی، ۱۳۸۷). از این‌رو، بررسی تأثیر آموزش‌های مبتنی بر رسانه و با رویکرد کودکان و آموزش‌های کارتونی که برای کودکان بیشتر استفاده می‌شود مهم و ضروری است تا در صورت تأثیر مثبت نسبت به تقویت آن‌ها اقدام شود و یا در صورت عدم تأثیر تغییرات موردنیاز در برنامه‌های رسانه‌ای و یا برنامه‌های کمک‌آموزشی مدارس صورت گیرد. در این پژوهش، تأثیر آموزش‌های کارتونی بر مهارت‌های زندگی موردبررسی قرار گرفته است تا از این طریق اولاً تأثیر یک نوع خاص آموزش موردبررسی و آزمون قرار گرفته باشد و ثانیاً روشی نوین در آموزش این مهارت‌ها با توجه به اهمیت آن‌ها مورد آزمایش قرار گرفته باشد زیرا در انواع یادگیری‌ها، یادگیری‌های اجتماعی موردنظر و تأکید پژوهشگران حاضر قرار گرفته است که با این نوع آموزش‌ها می‌توان از این نوع یادگیری برای آموزش و یادگیری مهارت‌های زندگی استفاده کرد. در این پژوهش متغیرهای اصلی آموزش‌های کارتونی و مهارت‌های زندگی است. آموزش‌های کارتونی به آموزش‌های گزینش‌شده کارتونی اشاره دارد که ضمن این‌که به‌صورت کارتونی و انیمیشن هستند هدف اصلی آن‌ها آموزش مهارت‌های زندگی است که از کارتون‌های پخش‌شده در شبکه پویای سیما تحت عنوان مهارت‌های زندگی متناسب با مهارت‌های انتخاب‌شده‌اند. این آموزش‌ها پس از جمع‌بندی و پالایش اولیه مورد آزمایش اولیه برای تأیید روایی و پایایی قرار گرفت و سپس به‌عنوان محتوای آموزشی، دوره آموزش مهارت‌های زندگی در این پژوهش مورد استفاده قرار گرفت. بر اساس موارد مذکور در پژوهش حاضر سؤال و هدف اساسی بررسی اثربخشی آموزش مهارت‌های زندگی از طریق برنامه کارتونی مبتنی بر حکایت است.

روش پژوهش

این پژوهش از نوع پژوهش‌های شبه آزمایشی با پیش‌آزمون و پس‌آزمون و با گروه کنترل و گواه است جامعه این پژوهش شامل کلیه دانش آموزان مشغول به تحصیل در دوره ابتدایی در سال تحصیلی ۹۳-۱۳۹۲ شهر بیرجند بود. از این تعداد ۶۰ نفر به‌صورت تصادفی خوشه‌ای به‌عنوان نمونه شامل ۳۰ دختر و ۳۰ پسر (۱۵ دختر و ۱۵ پسر در گروه آزمایش و ۱۵ دختر و ۱۵ پسر در گروه گواه) انتخاب شدند. برای همگن کردن دو گروه آزمایش و گواه پس از اجرای پیش‌آزمون، دانش آموزان به دو گروه همگن با توجه به نتیجه پیش‌آزمون تقسیم شده‌اند.

ابزار پژوهش

پرسشنامه مهارت‌های زندگی: سنجش میزان برخورداری از مهارت‌های زندگی در این پژوهش به‌وسیله پرسشنامه خدادادی (۱۳۹۰) بود. این پرسشنامه دارای ده مهارت است که در این پژوهش چهار مهارت (زیرمقیاس) تصمیم‌گیری، ارتباط مؤثر، حل مسئله و خلاقیت مورد استفاده قرار گرفت. نمره‌گذاری این پرسشنامه با استفاده از طیف لیکرت چهارتایی با گزینه‌های کاملاً موافق، مخالف و کاملاً مخالف است. جمع امتیاز سؤالات هر زیرمقیاس و کل پرسشنامه ملاک امتیاز مکتسبه فرد در این پرسشنامه‌ها است و هیچ‌یک از گویه‌های پرسشنامه‌ها نمره‌گذاری معکوس ندارد. روایی این پرسشنامه با دو شیوه روایی صوری و محتوی موردبررسی قرار گرفته است. در مرحله نخست ۷۰ سؤال باهدف سنجش توانمندی افراد در مهارت‌های زندگی طراحی شد. سؤال‌های تهیه‌شده به‌منظور تعیین روایی محتوا به ده تن از افراد صاحب‌نظر در رشته روانشناسی با حداقل مدرک کارشناسی ارشد، ارائه و از آنان خواسته شد نظرات خود را درباره مناسب یا

¹. Sourin & Tankard

نامناسب بودن سؤال‌ها اعلام نمایند. سپس تمامی پیشنهاد‌های کارشناسان مورد بررسی قرار گرفت و تعداد ۳۰ سؤال که ضعیف یا نامناسب تشخیص داده شده بودند حذف شد و تعداد سؤالات به ۴۰ مورد کاهش یافت. سؤالات آماده شده جهت تعیین روایی صوری به تعدادی از دانش‌آموزان ارائه شد و از قابل فهم بودن آن‌ها اطمینان حاصل شد. برای بررسی پایایی این پرسشنامه از دو روش محاسبه آلفای کرونباخ و باز آزمایی استفاده شد. نتایج محاسبه آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه (۰/۹۰)، خرده مقیاس‌ها (مهارت تصمیم‌گیری=۰/۵۹، مهارت ارتباط مؤثر=۰/۵۷، مهارت حل مسئله=۰/۵۹، مهارت خلاقیت=۰/۴۸) به دست آمده است. ضریب همبستگی (باز آزمایی) برای (مهارت تصمیم‌گیری=۰/۶۶، مهارت ارتباط مؤثر=۰/۷۲، مهارت حل مسئله=۰/۶۶، مهارت خلاقیت=۰/۶۷) به دست آمده است. همچنین پایایی پرسشنامه با روش تنصیف (زوج و فرد) برای کل پرسشنامه ۰/۸۳ به دست آمد.

روش اجرا

آموزش‌های کارتونی مهارت‌های زندگی در ۸ جلسه یک‌ساعته در قالب کارتون برای دانش‌آموزان گروه آزمایش ارائه شد و میزان برخورداری از مهارت‌های زندگی گروه نمونه توسط پرسشنامه قبل و بعد از ارائه آموزش‌ها مورد سنجش قرار گرفت. کارتون‌های ارائه شده از کارتون‌های پخش شده در شبکه پویای سیما تحت عنوان مهارت‌های زندگی متناسب با مهارت‌های مورد سنجش قرار گرفته شده در این پژوهش انتخاب شدند. تعداد کل این کارتون‌ها ۱۱ قسمت بود که تعداد کارتون‌های مورداستفاده در جدول شماره ۱ گزارش شده است.

جدول ۱. تعداد کارتون‌های مورداستفاده در پروتکل آموزشی

تعداد	زیر مقیاس
۳	تصمیم‌گیری
۲	ارتباط مؤثر
۳	حل مسئله
۳	خلاقیت

مهارت‌های زندگی که فرخ یکدانه سرپرستی گروه کارگردانان و نویسندگان آن را بر عهده دارد، از ۲۷ مهر ۱۳۹۲ هر شب به مدت ۱۰ دقیقه از شبکه پویا پخش شده است. مجموعه‌ای ۲۵۰ قسمتی که مراحل تحقیق و کارشناسی آن از ابتدای سال ۹۰ آغاز و با تکنیک سه‌بعدی ساخته شده است و ساعت ۱۹:۱۰ برای گروه سنی ۷ تا ۱۴ سال پخش شده است. داستان‌های مهارت‌های زندگی حول محور خانواده‌ای فرهنگی و متوسط شکل می‌گیرد که این خانواده یک پسر و یک دختر در سنین دبستان و راهنمایی دارند و با پدر بزرگ و مادر بزرگ هم‌خانه هستند. در مقابل خانه آن‌ها مجتمع بزرگی قرار دارد که خانواده‌های متعددی در آن زندگی می‌کنند و در همین فضا اتفاق‌های گوناگونی رخ می‌دهد (انتشارات صداوسیما، ۱۳۹۲). تحلیل داده‌ها با کمک نرم‌افزار تحلیل آماری SPSS-18 انجام شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون تحلیل کوواریانس استفاده شد.

یافته‌ها

این مطالعه بر روی ۶۰ دانش‌آموز ۱۲-۱۴ ساله با میانگین سنی $12/6 \pm 0/6$ سال یا حداقل ۱۲ و حداکثر ۱۴ سال انجام شد. از این تعداد ۳۰ نفر در گروه آزمایش و ۳۰ نفر در گروه گواه قرار داشتند. در هر یک از گروه‌های گواه و آزمایش ۱۵ نفر دختر و ۱۵ نفر پسر بودند. فرضیه ۱: آموزش‌های کارتونی بر میزان برخورداری از مهارت‌های زندگی دانش‌آموزان تأثیر معناداری دارد. به منظور بررسی فرضیه این پژوهش از آزمون تحلیل کوواریانس استفاده شده است.

جدول ۲: نتایج تحلیل کوواریانس برای مقایسه گروه آزمایش و گواه

منبع	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجزورات	F	سطح معناداری	Partial Eta Squared
------	---------------	------------	-----------------	---	--------------	---------------------

مهارت‌های زندگی	۱۰۶۸/۷۸۲	۱	۱۰۶۸/۷۸۲	۱۸/۷۸۱	۰/۰۰۰	۰/۲۴۸
گروه	۳۰۲/۵۴۶	۱	۳۰۲/۵۴۶	۵/۳۱۷	۰/۰۲۵	۰/۰۸۵
خطا	۳۲۴۳/۶۵۱	۵۷	۵۶/۹۰۶			

با توجه به نتایج به دست آمده از جدول ۲ برای متغیر مهارت‌های زندگی با توجه به $P < 0/05$ بنابراین F معنادار است و می‌توان گفت که بین نمره مهارت‌های زندگی در گروه آزمایش و گواه تفاوت معناداری وجود دارد.
فرضیه ۲: آموزش‌های کارتونی بر میزان برخورداری از مهارت‌های زندگی دختران تأثیر معناداری دارد.
 به منظور بررسی فرضیه این پژوهش از آزمون تحلیل کوواریانس استفاده شده است.

جدول ۳: نتایج تحلیل کوواریانس برای مقایسه گروه آزمایش و گواه در دختران مورد مطالعه

منبع	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معناداری	Partial Eta Squared
مهارت‌های زندگی	۷۳۴/۴۷۳	۱	۷۳۴/۴۷۳	۱۱/۶۵۲	۰/۰۰۲	۰/۳۰۱
گروه	۵۲/۵۵۴	۱	۵۲/۵۵۴	۰/۸۳۴	۰/۳۶۹	۰/۰۳۰
خطا	۱۷۰۱/۹۲۷	۲۷	۶۳/۰۳۴			

با توجه به نتایج به دست آمده از جدول ۳ برای متغیر مهارت‌های زندگی با توجه به $P > 0/05$ بنابراین F معنادار نیست و می‌توان گفت که بین نمرات مهارت‌های زندگی در گروه آزمایش و گواه دختران تفاوت معناداری وجود ندارد.
فرضیه ۳: آموزش‌های کارتونی بر میزان برخورداری از مهارت‌های زندگی پسران تأثیر معناداری دارد.
 به منظور بررسی فرضیه این پژوهش از آزمون تحلیل کوواریانس استفاده شده است.

جدول ۴: نتایج تحلیل کوواریانس برای مقایسه گروه آزمایش و گواه در پسران مورد مطالعه

منبع	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معناداری	Partial Eta Squared
مهارت‌های زندگی	۳۱۶/۵۴۴	۱	۳۱۶/۵۴۴	۵/۸۱۷	۰/۰۲۳	۰/۱۷۰
گروه	۲۶۷/۲۰۷	۱	۲۶۷/۲۰۷	۴/۹۱۰	۰/۰۳۵	۰/۱۵۴
خطا	۱۴۶۹/۳۲۲	۲۷	۵۴/۴۱۹			

با توجه به نتایج به دست آمده از جدول ۴ برای متغیر مهارت‌های زندگی با توجه به $P < 0/05$ بنابراین F معنادار است و می‌توان گفت که بین نمرات مهارت‌های زندگی در گروه آزمایش و گواه پسران تفاوت معناداری وجود دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج پژوهش حاکی از آن بود که بین نمرات مهارت‌های زندگی در گروه آزمایش و گواه تفاوت معناداری وجود دارد. نتایج این پژوهش با پژوهش بندورا (۱۹۹۷) که به الگوهای رفتاری و اهمیت شخصیت در رفتار، اهمیت تقویت رفتارهای مناسب، مشخص کردن اهداف رفتاری، جلب توجه فراگیران و استفاده از نمادها، تصاویر و فیلم‌ها برای بسط امکانات آموزشی اشاره می‌کند و این عوامل را در یادگیری مؤثر می‌داند همسو است (فتیحی نیا، ۱۳۸۶). این نشان می‌دهد که شخصیت‌های کارتونی برای دانش آموزان اهمیت ویژه‌ای داشته‌اند و بنابراین رفتارهای مناسب آن‌ها از طرف دانش آموزان مورد پذیرش قرار گرفته است. همچنین بندورا (۱۹۹۷) در نظریه شناختی-اجتماعی خود بر فرایند الگوبرداری تأکید دارد و از الگوهای زنده و نمادی استفاده می‌کند. در این نظریه یکی از نقش‌های الگوبرداری، یادگیری مشاهده‌ای است که در آن رفتار مناسب توسط الگو انجام می‌شود و اطلاعات از طریق مشاهده دریافت می‌شوند. در این نظریه، گزینش نقش مهمی را برای فراگیری رفتار الگو دارد. این موضوع اهمیت آموزش‌های الگویی (مانند برنامه‌های کارتونی مبتنی بر حکایت) را تأیید

می‌کند. در آموزش از طریق رسانه و علی‌الخصوص آموزش‌های کارتونی، کاراکترهای داستان کارتونی در نقش الگو ظاهر می‌شوند که از طریق هدایت فعالیت‌های اجتماعی این کاراکترها می‌توان به سادگی رفتار کودکان را شکل داد و آموزش‌های موردنظر را از طریق برنامه‌ریزی پنهان که از نظریه‌های نوین آموزشی محسوب می‌شود منتقل کرد.

نتایج پژوهش حاضر با نتایج پژوهش مقدم، شمس علیزاده و وفایی بانه (۱۳۸۵) که عنوان کرده‌اند آموزش مهارت‌های زندگی به دانشجویان به صورت سامانمند و سازمان‌دهی شده و در قالب درس یک واحدی تأثیر بارزی در ارتقای دانش و نگرش آنان نسبت به مهارت‌های زندگی و توانمندی‌های روانی-اجتماعی داشت و همچنین با نتایج تحقیقات مقدم و همکاران (۱۳۸۵) که اثربخشی برنامه آموزش مهارت‌های زندگی بر میزان آگاهی از این مهارت‌ها در گروهی از دانش‌آموزان پایه چهارم دبستان‌های شهرستان سنندج (۱۳۸۳) را در برنامه کشوری آموزش مهارت‌های زندگی اثبات کرده‌اند همسو بوده است. حمیدی (۱۳۸۴) نیز در بررسی میزان اثربخشی آموزش مهارت‌های زندگی بر وضعیت رفتاری (اختلال‌های عاطفی و ارتباطی) دختران نوجوان مناطق محروم کشور در اردوهای تابستانی اثبات کرده است که بین وضعیت آموذنی‌ها در پیش‌آزمون و پس‌آزمون در وضعیت رفتاری تفاوت معناداری وجود داشته است. همچنین آموزش‌ها گروه‌های سنی پایین‌تر مؤثرتر بوده است به گونه‌ای که در پس‌آزمون دانش‌آموزان اول و دوم راهنمایی نسبت به دانش‌آموزان سوم بهبود بیشتری از لحاظ وضعیت رفتاری داشته‌اند.

در تفسیر این نتایج می‌توان گفت از آنجایی که در پژوهش‌های متعددی ثابت شده است که وضعیت مهارت‌های زندگی در مدارس در سطح مطلوب و قابل‌انتظار قرار ندارد (ادیب، ۱۳۸۵) و از آنجایی که در پژوهش حاضر اثر آموزش‌ها کارتونی بر ارتقا سطح برخورداری از مهارت‌های زندگی تأیید شده است، بنابراین می‌توان برای ارتقای سطح برخورداری دانش‌آموزان از مهارت‌های زندگی از آموزش‌های کارتونی کمک گرفت. در مجموع آموزش مهارت‌های زندگی فارغ از نوع بستر و وسیله و یا روش آموزشی برای دانش‌آموزان یک ضرورت انکارناپذیر است. حال استفاده از ابزارهایی که بتواند تأثیر این آموزش‌ها را افزایش داده و موجب بهره‌وری و بازدهی بیشتر آنان گردد، می‌تواند ما را در رسیدن به اهداف از پیش تعیین‌شده این آموزش‌ها یاری کند. یکی از این ابزارهای مؤثر که تأثیر آن در این پژوهش به اثبات رسیده است استفاده از تصاویر متحرک و به معنای خاص آن آموزش‌های کارتونی باهدف و محتوای آموزش مهارت‌های زندگی است. هم چنین نشان داد که بین نمرات مهارت‌های زندگی در گروه آزمایش و گواه آزمایش و گواه دختران تفاوت معناداری وجود نداشته است ولی بین نمرات مهارت‌های زندگی در گروه آزمایش و گواه پسران تفاوت معناداری وجود داشته است. یافته‌های این پژوهش با پژوهش عباس زاده و یوردخانی (۱۳۸۹) تقریباً همسو است. این پژوهشگران در پژوهش خود نشان داده‌اند که در متغیر حل مسئله بین دختران و پسران اختلاف معناداری وجود ندارد که این نتیجه در پژوهش حاضر نیز تأیید شده است. دیگر متغیرهای موردبررسی قرارگرفته در این دو پژوهش مشابه نبوده‌اند. همچنین نتایج پژوهش حاضر با نتایج پژوهش غریبی و قلی زاده (۱۳۸۶) و ادیب (۱۳۸۵) تقریباً مغایر بوده است. هردوی پژوهش‌های مغایر با این پژوهش در کلیه دوره‌های تحصیلی آموزش و پرورش به اجرا درآمده‌اند و علت مغایرت نتایج آن‌ها با پژوهش حاضر می‌تواند ناشی از همین اختلاف باشد که پژوهش حاضر تنها در یک دوره تحصیلی (ابتدایی) و با حجم نمونه پایین به اجرا درآمده است ولی پژوهش‌های مذکور در کلیه دوره‌های تحصیلی اجرا شده است. از طرف دیگر فاصله زمانی بین پژوهش‌های مذکور و پژوهش حاضر که بیش از ۷ سال است می‌تواند علت این مغایرت باشد زیرا باگذشت زمان مهارت‌های زندگی و آموزش آن‌ها در آموزش و پرورش و رسانه‌های جمعی بیشتر موردتوجه قرار گرفته است.

از مجموع نتایج به‌دست‌آمده این پژوهش می‌توان نتیجه گرفت که آموزش مهارت‌های زندگی با استفاده از آموزش‌های کارتونی رویکردی نوین بوده که تأثیر آن نیز تأیید شده است. از آنجایی که مهارت‌های زندگی برای بهبود شرایط زندگی در دنیای کنونی ضرورتی انکارناپذیر محسوب می‌شود بنابراین باید به دنبال یادگیری و آموختن آن بود. از طرفی روش‌های مختلفی برای آموزش وجود دارد. روش‌ها و الگوهایی که از دیرباز موضوع موردبحث صاحب‌نظران حوزه تعلیم و تربیت بوده است. یکی از این روش‌ها استفاده از رسانه‌های صوتی و تصویری است. پژوهشگران زیادی استفاده از عکس، صدا و فیلم را برای آموزش توصیه کرده‌اند. برای مثال خندان‌دل، علی‌آبادی، نوروزی و کسائیان (۱۳۸۷) در پیشنهادها پژوهشی خود عنوان کرده‌اند که پژوهش‌هایی در مورد یادگیری به‌وسیله فیلم و تأثیر آن در حیطه‌های مختلف شناختی، روانی حرکتی و عاطفی انجام پذیرد. در این پژوهش تأثیر این نوع آموزش‌ها بر میزان برخورداری دانش‌آموزان از مهارت‌های زندگی تأیید شده است. ضروری به نظر می‌رسد تا پژوهش‌های دیگری نیز در این زمینه انجام گیرد که تعدادی از این پژوهش‌ها به‌عنوان نمونه بیان شده است. آموزش مهارت‌های موردنیاز در دروس مختلف با استفاده از آموزش‌های کارتونی، انجام پژوهش‌هایی با عنوان اهداف پژوهش حاضر بر روی دانش‌آموزان دیگر دوره‌های تحصیلی و به‌ویژه دانش‌آموزان استثنایی، انجام پژوهش‌هایی با عنوان تأثیر

آموزش‌های حکایت محور برای بهبود شرایط مهارت‌های زندگی دانش‌آموزان و مقایسه آن با نتایج پژوهش‌های حاضر، تهیه و تدوین بسته‌های آموزشی مهارت‌های زندگی برای استفاده در پژوهش‌های مشابه.

منابع

- ادیب، یوسف. (۱۳۸۵). بررسی میزان دستیابی نوجوانان ایرانی به مهارت‌های زندگی. *فصلنامه روانشناسی دانشگاه تبریز*. ۱(۴)، ۱-۲۵.
- پارسا، محمد. (۱۳۸۵). *روانشناسی یادگیری بر بنیاد نظریه‌ها*. تهران: بعثت.
- حزازی، زلیخا. (۱۳۸۴). بررسی تاثیر آموزش مهارت‌های زندگی بر سلامت روانی معلولان جسمی شهرستان تبریز. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه تبریز. چاپ نشده.
- حق‌شناس، محمدرضا، آهنگری، مهدی؛ وحیدشاهی، کوروش و محمودی، میترا. (۱۳۸۸). *مهارت‌های شیوه زندگی*. تهران: آوای مسیح.
- حمیدی، فریده. (۱۳۸۴). بررسی میزان اثربخشی آموزش مهارت‌های زندگی بر دختران نوجوان مناطق محروم کشور در اردوهای تابستانی. *فصلنامه مطالعات زنان*. ۳(۷)، ۱۲۹-۱۴۷.
- خدادادی، مجتبی. (۱۳۹۰). *پرسشنامه ده مهارت زندگی*. تهران: موسسه تحقیقات علوم رفتاری، شناختی سینا (روان تجهیز).
- خندان‌دل، بهروز؛ علی‌آبادی، خدیجه؛ نوروزی، داریوش و کسائیان، امیر. (۱۳۸۷). بررسی تأثیر رنگ در فیلم‌های آموزشی بر میزان یادگیری. *فصلنامه دانش و تندرستی*. ۴(۳)، ۳۰-۳۴.
- عباس‌زاده، ناصر و یوردخانی، فاطمه (۱۳۸۹). بررسی و مقایسه مهارت‌های زندگی دانش‌آموزان دختر و پسر شاخه نظری، فنی حرفه‌ای و کار دانش دوره متوسطه شهرستان گرمسار بر اساس الگوی وایلز و باندی. *فصلنامه رهیافتی نو در مدیریت آموزشی*. ۲(۳)، ۱-۱۸.
- غریبی، حسن و قلی‌زاده، زلیخا. (۱۳۸۶). سطح مهارت‌های زندگی دانش‌آموزان راهنمایی و متوسطه استان کردستان. *فصلنامه اندیشه‌های تازه در علوم تربیتی*. ۱۳(۱)، ۱۱۷-۱۴۱.
- فتحی‌نیا، محمد. (۱۳۸۶). بررسی میزان توجه به کاربردهای آموزشی نظریه‌های یادگیری در فیلم‌های آموزش ریاضی مقطع ابتدایی. *فصلنامه نوآوری آموزشی*. ۵(۱۶)، ۹۷-۱۱۸.
- مقدم، مرضیه؛ شمس‌علیزاده، نرگس و وفاپی‌بانه، فاروق. (۱۳۸۵). بررسی اثربخشی برنامه آموزش مهارت‌های زندگی بر میزان آگاهی از این مهارت‌ها در گروهی از دانش‌آموزان پایه چهارم دبستان‌های شهرستان سنندج. *مجله پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تبریز*. ۲۸(۲)، ۱۰۳-۱۰۷.
- مگیل، ریچارد. (۱۳۸۳). *یادگیری حرکتی مفاهیم و کاربردها*. ترجمه محمد کاظم واعظ موسوی و معصومه شجاعی. چاپ سوم. انتشارات هنانه.
- منتظر قائم، مهدی و فغانی، زهره. (۱۳۸۷). تحلیل دریافت نوجوانان تحصیل‌کرده تهرانی از فیلم‌های علمی تخیلی. *فصلنامه انجمن ایرانی مطالعات فرهنگی و ارتباطات*. ۴(۱۲)، ۱۳۳-۱۶۱.
- Arguel, A., Jamet, E. (2009). Using video and static pictures to improve learning of procedural contents. *Computers in Human Behavior*. 25, 354-359.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. U.S.A.: W.H. Freeman and Company.
- Solhi, M., Sahraian, M., Haghani, H., Beigizadeh, Sh. (2010). Assessing life skills in third grade high school girls of Jahrom city from the perspective of students, parents and teachers in 2009-2010. *Journal of Jahrom University of Medical Sciences*. 8(3), 41-47.
- Tuttle, J., Campbell-Heider, N., & David, T.M. (2006). Positive adolescent life skills training for high-risk teens: results of a group intervention study. *J Pediatr Health Care*. 20(3), 181-91. 2. Unicef. Which Skills are Life Skills?. [Cited 2012 Feb 28].
- Weiss, M.R., & Klint, K.A. (1987). Show and tell" in the gymnasium: an investigation of developmental differences in modeling and verbal rehearsal of motor skills. *Research Quarterly Exercise Sport*. 58, 234-241.
- WHO. (2010). *Life skills education for children and adolescents in schools: Introduction and guidelines to facilitate the development and implementation of life skills programmes*. Geneva, Switzerland: WHO Programme on mental health. Availableat:<http://www.col.org/pcf6/fp/zIN2327.doc>.

شپوشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی